

18. Азизов У.Ў. ва бошқалар. Банк иши. Т.: «Фан ва технология» нашриёти, 2016. – 640 б.
19. Омонов А.А., Қоралиев Т.М. “Пул ва банклар” Дарслик. Т.: “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2019 й. – 461 б.
20. Абдуллаева Ш.З. ва б. “Пул ва банклар” Дарслик. Т.: - “ИҚТИСОД-МОЛИЯ”, 2019 й. – 628 б.
21. Банки и небанковские кредитные организации и их операции: Учебник. / Под ред. Е.Ф. Жукова, Н.Д. Эриашвили. - М.: ЮНИТИ, 2014. - 559 с.
22. Деньги, кредит, банки. Экспресс-курс : учеб. пособие / под ред. О. И. Лаврушина. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2016.- 544 с.
23. Деньги, кредит, банки : учеб. / под ред. Г. Н. Белоглазовой. – М.: Высшее образование, 2018.- 245с.
24. Кузнецова, Е.И. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие / Е.И. Кузнецова. - М.: ЮНИТИ, 2019. - 567 с.
25. Селищев, А. С. Деньги. Кредит. Банки / А. С. Селищев. - СПб.: Питер, 2017. - 245 с.
26. Болвачев, А.И. Деньги, кредит, банки: Учебник / Е.А. Звонова, М.Ю. Богачева, А.И. Болвачев; Под ред. Е.А. Звонова. - М.: НИЦ ИНФРА-М, 2016. - 592 с.
27. Варламова, М.А. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие / М.А. Варламова, Т.П. Варламова, Н.Б. Ермасова. - М.: ИЦ РИОР, 2017. - 128 с.
28. Владимиров, М. П. Деньги, кредит, банки : учеб. пособие / М. П. Владимиров. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: КНОРУС, 2017. - 245 с.
29. Галицкая, С. В. Деньги, кредит, финансы: учеб. / С. В. Галицкая. М.: Эксмо, 2016. - 456с.
30. Эскиндаров М.А., Звонова Е.А. Международные валютные отношения. Учебник. – М.: КНОРУС, 2018. – 540 с.

Интернет-сайтлар

31. <http://www.gov.uz>
32. <http://www.uba.uz>
33. <http://www.lex.uz>
34. <http://www.cbu.uz>
35. <https://www.norma.uz>
36. <http://www.stat.uz>
37. <http://www.imf.org>
38. <http://www.bpk.uz>
39. <http://www.sciencedirect.com>
40. <http://www.reader.elsevier.com>
41. <http://www.scopus.com>

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

Самарқанд иқтисодиёт ва
сервис институт ректори
М.Э.Пўлатов

60410500 – «Банк иши ва аудити» йўналиши бўйича иккинчи олий
таълимга кириш синовлари

ДАСТУРИ
ВА
БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

САМАРҚАНД - 2022

Тузувчилар: А.Абдуллаев - Самарканд иктисодиёт ва сервис институти "Банк иши" кафедраси муdiri, и.ф.д., профессор

З.Д.Нижов - Самарканд иктисодиёт ва сервис институти "Банк иши" кафедраси катта ўқитувчиси, и.ф.н.

Тақризчилар: З.Ш.Хайдаров - Самарканд иктисодиёт ва сервис институти "Банк иши" кафедраси доценти

Х.Л.Сирожаулов - "Ипак Йўли" АИТБ Умар минтакавий филиали бошқарувчиси

Дастур Олий Таълимнинг "Банк иши ва аудити" таълим йўналишида ўтилган фанлар, хусусан, "Иктисодиёт назарияси", "Микроиктисодиёт", фанлари мажмуасини ўзида акс эттирган.

Мазкур дастур 60410500 – Банк иши ва аудити йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш синовларини топирувчиларга мўлжалланган.

Самарканд иктисодиёт ва сервис институти "Банк иши" кафедрасининг 2022 йил ____ даги йиғилишида кўриб чиқилган ва тавсия этилган (____-сон баёни).

Мазкур дастур Самарканд иктисодиёт ва сервис институти ўқув-услубий Кенгашининг 2022 йил ____ даги йиғилишида муҳокама қилиниб тавсия этилди (____-сон баённома).

КИРИШ

Бугунги кунда республика банк-молия тизимини ислох қилишни янада чуқурлаштириш ва унинг барқарорлигини ошириш, банклар фаолиятини ва бутун банк тизимини баҳолашга нисбатан ёндашув ва услубларни тубдан ўзгартириш, унинг умумқабул қилинган халқаро тамойиллар, стандартлар ва меъёрларга ҳамоҳанг тарзда ривожланишини таъминлаш мақсадидан амалга оширилаётган иктисодий ислохотларнинг устувор йўналишларини белгилаш долзарб вазифа бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги "Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида"ги ПФ-4947-сонли, 2020 йил 12 майдаги "2020-2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислох қилиш стратегияси тўғрисида"ги ПФ-5992-сонли, 2020 йил 5 октябрдаги "Рақамли Ўзбекистон – 2030" стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПФ-6079-сонли Фармонлари, 2017 йил 12 сентябрдаги "Республика банк тизимини янада ривожлантириш ва барқарорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-3270-сонли, 2018 йил 23 мартдаги "Банк хизматлари оммабоплигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-3620-сонли, 2020 йил 28 апрелдаги "Рақамли иктисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-4699-сонли Қарорлари ушбу вазифаларнинг ижросини таъминлаш борасида қабул қилинган дастурий меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар ҳисобланади.

Иктисодиётни эркинлаштириш ва модернизациялаштириш шариоитида бошқарув дастакларининг, шу жумладан банк фаолиятини роли кун сайин ошиб бормоқда. Банк тизими фаолиятини ривожлантириш зарурати мақсадидан "Банк иши ва аудити" йўналишида замон талабларига жавоб бера оладиган етуқ кадрлар тайёрлашга бўлган талабни янада оширмоқда.

"Банк иши ва аудити" бақалавр даражасини олиш учун банк ишининг назарий, амалий, тақкилий ва бошқа жиҳатлари бўйича чуқур билимга эга бўлишлари, профессионал хизматларни кўрсата билиши, банк мижозларининг молиявий фаолиятини тақлил қила олиши, ҳолисона баҳолашлари, улар бўйича амалий қўникмаларни ҳосил қилишлари, шунингдек банк иши фанинг назарий, методологик ва тақкилий муаммолари бўйича ўз фикир мулоҳазаларини илмий ҳамда назарий жиҳатдан баён этиш қобилиятига эга бўлишлари лозим бўлган кадрларни танлаш мақсадида кириш синовлари дастури ишлаб чиқилган.

Дастурнинг мақсад ва вазифалари

Йўналиш бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчилар учун мўлжалланган синов дастурининг асосий мақсади ва вазифаси банк тизими соҳасини ривожланиши ва фаолият юритишининг назарий, амалий жиҳатлари билан боғлиқ тизимларга тааллуқли мавзулар ва саволларни баён қилишдан иборат. Шунингдек дастур саволларга берилган жавобларнинг баҳолаш мезонларини ҳам белгилаб беради.

“Банк иши ва аудити” йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга ўқишга кирувчи талабгорларнинг билимига, тайёргарлигига ва кўникмаларига қўйиладиган талаблар

- Банк фаолиятининг хусусиятлари;
- Банк хизматларини амалга ошириш;
- Тижорат банкларини бошқариш;
- Банк хизматлари бозори муаммоларини хал этиш усулларини билиши ва улардан фойдалана олиши;
- Банк соҳасининг жорий фаолиятини доимий ўзгариб турувчи бозор конъюктураси асосида таҳлил қилиш ва ўз вақтида унга мослаша олиш;
- Банк фаолиятини бошқара олиш ва ташкил этишни такомиллаштириш масалалари бўйича мустақил қарорлар қабул қилиш;
- Банк фаолиятини ташкил этиш ва бошқариш бўйича вариантларни ишлаб чиқиш ва уларнинг танловини ижтимоий иқтисодий самарадорлик мезонлари билан асослаш;
- Тижорат банкларининг бошқа нобанк ташкилотлари билан ўзаро алоқасини аниқлаш;
- Банк ресурслари: уларни шакллантириш, йўналтириш, режалаштириш ва бошқариш;
- Муаммоли вазиятли масаларни ечиш;
- Ижтимоий таёргарликнинг аниқ соҳаси билан боғлиқ асосий ҳодиса ва жараёнларни билиш ва улардан илмий-тадқиқот усулларида фойдаланиш;
- Банк маҳсулотлари бозорининг муаммолари ҳақида малакага эга бўлиш;
- Банк фаолиятини таҳлил қилиш;
- Банк хизматлари ва маҳсулотлари бозори муаммоларининг асосий иқтисодий талабларидан келиб чиқиб мутахассис илмий-педагогик фаолиятни олиб бора олиш маҳоратига эга бўлиши ва уни ривожлантириб бориш қобилиятига ҳам эга бўлиши зарур.

Иккинчи олий таълимга кириш фанларидан синов мавзуларини бошқа умумқасбий фанлар билан алоқаси

Махсус фанларни ўрганиш давомида бақалавр уни бошқа умумқасбий фанлар билан узвий боғлиқлигини тушунган ҳолда микро ва макро иқтисодий даражада, шунингдек иқтисодиёт, бизнес, тадбиркор, тадбиркорлик, сервис ва бошқа муносабатларнинг ролини ва ўрнини кўрсатиб бераоладиган даражада билишлари лозим.

Махсус фанларни ўрганиш иккинчи олий таълимга синов топшириб кириш учун тайёргарлик кўришда асос бўлиб ҳисобланади. Шу боис, махсус фанлардан тузилган синов саволларига жавоб беришда қуйидаги фанлар билан, яъни, “Иқтисодиёт назарияси”, “Микроиқтисодиёт”, “Макро иқтисодиёт”, “Молиявий таҳлил”, “Молия”, “Инвестиция”, “Аудит”, “Молиявий менежмент” ва бошқа фанлар билан узвий боғлиқлигини эътироф этиш муҳимдир.

“Иқтисодиёт назарияси” фани бўйича

“Иқтисодиёт назарияси” фанининг предмети ва билиш усуллари

Иқтисодиёт тушунчаси ва унинг қамров жиҳатидан турлари. Иқтисодий фаолиятнинг мазмуни. Такрор ишлаб чиқариш фазалари: ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш, истеъмол.Иқтисодиётта оид билимларнинг шаклланиши ва ривожланиши.Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети.тўғрисида турлича ёндашувлар. Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети. Иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар.Иқтисодиёт назарияси фанининг вазифалари. Иқтисодиёт назариясининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги.Иқтисодий қонунлар ва категориялар. Иқтисодий қонунларнинг турқумланиши.

Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари

Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турқумланишига турлича ёндашувлар. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро боғлиқлиги ва бир-бирининг ўрнини босиши.

Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни ва унинг иқтисодий асослари. Ишлаб чиқаришнинг таркибий тузилиши.Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари. Ялпи ижтимоий маҳсулот. Такрорий ҳисоб. Оралик маҳсулот, пировард маҳсулот, қўшилган маҳсулот, соф маҳсулот. Зарурий ва қўшимча маҳсулот.Ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси. Тўла бандлик. Ишлаб чиқариш имкониятлари чегараси.Ишлаб чиқариш самарадорлиги. Вактни тежаш қонуни. Мехнат унумдорлиги ва унга таъсир қилувчи омиллар. Самарадорликни белгилувчи кўрсаткичлар тизими.

Ижтимоий-иктисодий тизимлар ва мулкчилик муносабатлари

Ижтимоий-иктисодиёт таракқиёт боскичларини билишга турли хил ёндашувлар: тарихий-формацион, маданийлашиш (сивилизация) даражаси, техника ва технологик даражаси, иктисодий тизимлар ўзгариши жиҳатидан ёндашув. Иктисодий тизим тушунчаси. Иктисодий тизим моделлари: анъанавий иктисодиёт, маъмурий-буйруқбозлик иктисодиёти, бозор иктисодиёти. Бозор иктисодиётининг боскичлари: эркин ракобатга асосланган ва хозирги замон бозор иктисодиёти. Мулкчилик муносабатларининг иктисодий мазмуни: эгалик қилиш, фойдаланиш ва тасарруф қилиш. Мулк объекти ва субъекти. Мулкчиликнинг иктисодий ва ҳукукий жиҳатлари.

Мулк шаклларининг таснифланиши. Давлат мулки, жамоа мулки, шахсий мулк, хусусий мулк ва аралаш мулк. Иктисодиётни ислох қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шакллари ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш.

Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иктисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир

Ижтимоий ҳўжалик шакллари. Натурал ва товар ишлаб чиқаришнинг белгилари ва фарқлари. Товар ишлаб чиқаришнинг вужудга келиши ва ривожланиши сабаблари.

Товар ва унинг хусусиятлари. Товарнинг нафлиligи ва айирбошланиш қобилияти (қиймати). Товар қийматининг микдори. Қийматнинг меҳнат назарияси. Қиймат қонуни. Товар қиймати ва нархнинг ўзаро фарқланиши шарт-шароитлари. Пулнинг келиб чиқиши ва мазмуни. Пулнинг рационалистик ва эволюцион концепциялари. Қиймат шакллари. Пул туўтрисидagi металистик, номиналистик ва микдорий назариялар. Пулнинг асосий вазифалари: қиймат ўлчови, муомала воситаси, жамғариш воситаси, тўлов воситаси.

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва амал қилиши

Бозор иктисодиётининг мазмуни ва унинг ривожланиши. Бозор иктисодиётининг субъектлари: уй ҳўжаликлари, тадбиркорлик сектори, давлат сектори ва банк. Бозор иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор тизимининг ўз-ўзини тартибга солувчи механизми. Классик ва хозирги замон бозор иктисодиёти, уларнинг умумий томонлари ва фарқлари. Замонавий бозор ҳўжалиги моделлари. Бозор иктисодиёти шароитида доимий муаммоларни ҳал қилиш ва ресурслардан самарали фойдаланиш йўллари. Бозор иктисодиётининг афзалликлари. Ресурсларни тақсимлашнинг самарадорлиги. “Бозор” ва “бозор иктисодиёти” тушунчаларининг ўзаро фарқланиши. Бозорнинг мазмуни ва асосий белгилари. Бозор механизми. Бозорнинг объектлари ва субъектлари. Бозорнинг вазифалари. Бозорнинг

туркумланиши. Ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларнинг доиравий айланиш диаграммаси.

Бозор инфратузилмаси. Бозор инфратузилмаси муассасаларини гуруҳлаш йўналишлари. Бозор инфратузилмаси таркиби.

Бозор иктисодиётига ўтиш даври ва унинг ўзбекистондаги хусусиятлари

Бозор иктисодиётига ўтиш даврининг мазмуни. Бозор иктисодиётига ўтиш – барча мамлакатларга хос умумий жараён. Бозор иктисодиётига ўтиш йўллари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг революцион ва эволюцион шакллари. Ўтиш даври иктисодиётининг асосий белгилари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг миллий моделлари. Бозор иктисодиётига ўтишнинг ўзбек модели, унинг тамойиллари ва хусусиятлари. Иктисодий ислохотларнинг мазмуни. Ўзбекистонда иктисодий ислохотларни амалга ошириш концепцияси ва стратегияси. Иктисодий ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Иктисодий ислохотларнинг босқичлари ва уларнинг вазифалари. Ўзбекистонда ислохотларни чуқурлаштириш ва иктисодиётни эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари.

Талаб ва таклиф назарияси. Бозор мувозанати

Талаб тушунчаси. Индивидуал талаб ва бозор талаби. Талаб қонуни. Гиффен самараси. Талаб эгри чизиги. Талаб микдорига таъсир қилувчи омиллар: истеъмолчи диди, бозордаги истеъмолчилар сони, уларнинг пул даромади, ўрнини босувчи товарлар нархи, келажакда нарх ва даромадларнинг ўзгариши эҳтимоли. Олий ва паст тоифали товарлар. Энгел қонуни. Энгел эгри чизиги.

Таклиф тушунчаси. Таклиф қонуни. Таклиф эгри чизиги. Таклиф микдорига таъсир қўсатувчи омиллар: ресурслар нархи, ишлаб чиқариш технологияси, соликлар ва субсидиялар, бошқа товарлар нархи, нарх ўзгаришининг қутилиши, ишлаб чиқарувчилар сони. Иктисодий ресурсларга талаб ва таклифнинг хусусиятлари.

Талаб ва таклиф микдорларининг мос келиши. Қиска ва узок даврларда талабнинг ўзгариши. Бозор мувозанати. Истеъмолчи хатти-ҳаракати назарияси. Истеъмолчининг афзал қўриши. Нафлилик функцияси. Сўнги қўшилган нафлилик. Нафлиликни максималлаштириш қоидаси. Истеъмолчининг мувозанатли ҳолати. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик картаси. Истеъмолчи бюджетининг чекланганлиги. Бюджет чизиги. Нарх ва даромадлар ўзгаришининг истеъмолчи танловига таъсири.

Ракобат ва монополия

Ракобатнинг моҳияти ва объектив асослари. Ракобат мазмунига турли томондан ёндашув. Ракобатнинг вазифалари. Ракобатнинг турлари: тармок

ичидаги ва тармоқлараро рақобат. Рақобат шакллари: соф рақобат, монополистик рақобат, олигополия ва соф монополия. Монополиянинг моҳияти ва унинг вужудга келиши сабаблари. Ишлаб чиқариш ва капиталнинг тўпланиши ва марказлашуви. Монополияларнинг турлари: соф монополия, олигополия, монопосония. Табиий монополиялар. Легал ва сунъий монополиялар. Лернер коэффициенти. Ўзбекистонда рақобат муҳитининг кучайтириш борасидаги чора-тадбирлар. Монополияга қарши қонунчиликнинг шаклланиши.

Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари

Нархнинг мазмуни ва унинг объектив асослари. Нарх тўғрисидаги турли назариялар. Товардаги икки хил хусусиятларнинг нархлардаги ифодаси. Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Бозор иқтисодиёти шароитида нархнинг вазифалари. Нарх турлари: улгуржи ва чакана нархлар. Нарх диапазони. Нарх паритети. Нарх ташкил топишнинг бозор механизми. Мукаммал рақобат шароитида нархнинг шаклланиш хусусиятлари. Сотувчи ва харидор нархлари. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий таклиф бўйича нарх ўзгариши. Монопосония шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий талаб бўйича нархнинг ўзгариши. Олигополия шароитида нархнинг шаклланиши. “Ергашиш” ва “инкор этиш” ҳолатлари. Нарх бўйича етакчилик. Нарх сиёсати ва унинг Ўзбекистонда амалга оширилиш хусусиятлари. Нархларни эркинлаштириш йўллари ва босқичлари.

Тадбиркорлик фаолияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг айланиши

Тадбиркорлик фаолиятининг мазмуни. Тадбиркорлик фаолияти назариясининг ривожланиш босқичлари. Тадбиркорлик фаолиятининг моҳияти ва ривожланиш шарт-шароитлари.

Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари: давлат, жамоа, хусусий, аралаш ва бошқа ҳосила шакллари. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг янада эркинлаштирилиши ва рағбатлантирилиши. Тадбиркорлик капиталининг моҳияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг ҳаракатидаги икки томонлама хусусиятнинг намоён бўлиши. Тадбиркорлик капиталининг функционал шакллари: пул, унумли капитал ва товар. Капиталнинг ҳаракат босқичлари. Тадбиркорлик капитали турли шаклларининг доиравий айланиши.

Тадбиркорлик капиталининг айланиши. Асосий ва айланма капитал, уларнинг фарқли белгилари. Капиталнинг айланиш вақти ва тезлиги. Асосий капитални тақрор ишлаб чиқариш: жисмоний, маънавий ва иқтисодий эскириши ва қайта тикланиши.

Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси

Ишлаб чиқариш харажатларини тадқиқ этишдаги ёндашувлар. Иқтисодий ишлаб чиқариш харажатлари. Корхона ишлаб чиқариш харажатлари. Ишлаб чиқариш харажатларининг мазмуни, таркиби ва турлари. Бевоcита ишлаб чиқариш харажатлари ва муомала харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Меъёردаги фойда. Доимий ва ўзгарувчи харажатлар. Доимий, ўзгарувчи ва умумий (ялпи) харажатларнинг графикадаги тасвири. Ўртача ва умумий харажатлар. Ўртача харажатларнинг эгри чизиклари. Сўнгги қўшилган харажатлар тушунчаси. Харажатларни минималлаштириш коидаси: $MPPL / PPL = MPA / PA = MP$ хар қандай омил / P хар қандай омил.

Қисқа ва узоқ муддатли даврда ишлаб чиқариш харажатлари. Натижалар ўзгаришига унумдорлик пасайиб бориши қонунининг таъсири. Ишлаб чиқариш микёсининг ижобий самараси. Таннарх.

Корхона (фирма) нинг пул тушумлари ва фойдаси. Харажатлар ва даромадлар эгри чизиги. Зарар кўрмаслик нуктаси. Умумий фойда: $TP = TP - TK = (P \times K) - TK$. Фойданинг таркиб топиш босқичлари. Фойда микдорига таъсир кўрсатувчи омиллар. Махсулот қиймати таркиби. Ялпи фойданинг тақсимланиши. Иқтисодий фойда ва бухгалтерия фойдасининг фарқланиши. Соф фойда. Фойда нормаси ва массаси ҳамда уларни ҳисоблаш. Фойда нормасига таъсир кўрсатувчи омиллар.

Корхоналарнинг банкрот бўлиши (синиши) ва санация қилиниши. Корхоналар фойдасини максималлаштириш шарти $P = MK$ ва уни қўлайтириш йўллари.

Иш ҳақи ва меҳнат муносабатлари

Яратилган махсулот ва даромадларнинг тақсимланиш тамойиллари. “Ишлаб чиқаришнинг уч омили”, қўшилган омил унумдорлиги ва бошқа назариялар. Мазкур назарияларнинг камчиликлари. Яратилган махсулотни тақсимлашнинг асосий йўналишлари.

Иш ҳақи тўғрисида турлича назариялар. Иш ҳақининг иқтисодий мазмуни. Номинал ва реал иш ҳақи. Реал иш ҳақининг даражаси ва ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар. Иш ҳақининг табақаланиши. Иш ҳақини ташкил қилиш шакллари ва тизимлари. Тариф тизими. Минимал иш ҳақи. Меҳнат муносабатлари. Меҳнат шартномалари. Касаба уюшмаларининг тадбиркорлар ва давлат билан ўзаро муносабатлари. Касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасини ошириш йўллари. Ишчи кучи талаби ва тақлифини ўзгартириш. Касб бўйича малака даражасини лицензиялаш. Жамоа шартномалари ва ижтимоий сугурта тизими. Очқик ва ёпик турдаги касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасига таъсири. Меҳнат муносабатларини тартибга солишда давлатнинг роли.

Аграр муносабатлар ва агробизнес

Аграр муносабатлар ва уларнинг бозор тизимидаги хусусиятлари. Йернинг ресурс сифатидаги ўзига хос хусусиятлари. Йернинг табиий ва иктисодий унумдорлиги. Қишлоқ хўжалигида тақрор ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятлари. Йер мулкчилиги ва хўжалик юритиш объекти. Йерга эгалик ва ердан фойдаланиш ҳуқуқи.

Йер рентаси назариясига бўлган турли хил ёндашувлар ва уларнинг тарихий шакллари. Йер рентасининг мазмуни ва турлари: дифференциал рента, абсолют рента, монополь рента, ундирма саноат ва қурилиш участкаларидан олинадиган рента. Ижара ҳақи. Йернинг нархи ва уни белгилловчи омиллар.

Агросаноат интеграцияси. Агросаноат мажуаси ва унинг соҳалари. Агробизнес ва унинг турлари. Дехкон, фермер ва ширкат хўжаликлари. Агрофирма, агросаноат бирлашмаси, агросаноат комбинати. Ўзбекистонда аграр ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Йерга мулкчилик муносабатлари. Йерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш чоралари.

Миллий иктисодиёт ва унинг макроиктисодий ўлчамлари.

Ялпи миллий маҳсулот ва унинг ҳаракат шакллари

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг эълон қилиниши ва миллий иктисодиётнинг шаклланиши. Миллий иктисодиётнинг мазмуни ва унинг тузилиши. Макроиктисодиёт. Макроиктисодий таҳлил ва унинг вазифалари. Асосий макроиктисодий кўрсаткичлар. Иқтисомий тақрор ишлаб чиқариш. Миллий маҳсулотнинг иктисодий мазмуни ва унинг ҳаракат шакллари. Ялпи миллий маҳсулот ва ялпи ички маҳсулот. Номинал ва реал ялпи ички маҳсулот. Нарх индекси. Ялпи ички маҳсулотнинг таркибий тузилиши. $Й = K + I + G + HX$. Соф миллий маҳсулот, миллий даромад ва шахсий даромад. Хуфёна иктисодиёт, унинг ўлчамлари ва намоён бўлиш шакллари.

Миллий ҳисоблар тизими. ЯИМни ҳисоблашга қўшилган қийматлар бўйича ёндашув. ЯИМни ҳисоблашга сарф-ҳаражатлар бўйича ёндашув. Уй хўжалиқларининг истеъмол сарфлари. Инвестицион сарфлар. Давлат сарфлари. Чет элликларнинг сарфлари. ЯИМни ҳисоблашга даромадлар бўйича ёндашув.

Ялпи талаб ва ялпи тақлиф

Ялпи талаб тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи талаб эгри чизиги. Ялпи талаб микдорига таъсир этувчи омиллар: истеъмол сарфларидаги ўзгаришлар, инвестицион сарфлар, давлат сарфлари, соф экспортдаги ўзгаришлар. Ялпи тақлиф тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи тақлиф эгри чизиги. Ялпи тақлиф эгри чизигидаги ётиқ, оралик ва тик кесмалар. Ялпи

тақлиф микдорига таъсир қилувчи омиллар: ресурслар нархининг ўзгариши, самарадорликнинг ўзгариши, ҳуқуқий меъёрларнинг ўзгариши.

Ялпи талаб ва ялпи тақлиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши.

АД-АС модели. Ялпи талаб ва ялпи тақлиф эгри чизикларининг кесишиши. Храповик самараси. Миллий бозорнинг тўйинганлик даражаси. Тақчилликнинг иктисодий табиати ва уни бартараф қилиш йўллари.

Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар

Истеъмолнинг мазмуни ва унинг турлари. Истеъмол фонди ва истеъмол сарфлари. Жамғарма ва унинг мақсади. Истеъмол ва жамғарма ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Истеъмол ва жамғарма даражасини белгилловчи омиллар. Истеъмол ва жамғарма функцияси. Истеъмол ва жамғарма ҳажмига даромаддан ташқари таъсир кўрсатувчи омиллар. Истеъмол ва жамғармага ўртача ва кейинги қўшилган мойиллик ва уларни аниқлаш.

Жамғаришнинг мазмуни ва унинг манбалари. Ишлаб чиқариш ва ношлаб чиқариш мақсадидаги жамғариш. Жамғариш нормаси. Номинал ва реал жамғариш.

Инвестицияларнинг мазмуни ва вазифалари. Инвестицияларнинг манбалари ва тузилиши. Инвестицияларга сарфлар даражасини белгилловчи омиллар. Ялпи ва соф инвестициялар. Ялпи инвестиция ва амортизация нисбати ўзгаришнинг иктисодиётга таъсири. Инвестиция функцияси. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги нисбат. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги мувозанатнинг классик ва кейнсча моделлари, улар ўртасидаги фарқлар.

Иктисодий ўсиш ва миллий бойлик

Иктисодий ўсишнинг мазмуни, мезонлари ва кўрсаткичлари. Иктисодий ўсиш суръати. «70 микдори қондаси». Иктисодий ўсишнинг экстенсив ва интенсив турлари. Иктисодий ўсишнинг алоҳида томонларини тавсифловчи кўрсаткичлар. Иктисодий ўсишнинг омиллари. Ялпи талаб ва ялпи тақлифнинг иктисодий ўсишга таъсири. Иктисодий ўсишни белгилловчи хусусий кўрсаткичлар. Кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унумдорлиги кўрсаткичлари. Реал маҳсулот ўсишини аниқлаб берувчи омиллар. Иктисодий ўсишнинг кейнсча ва неокейнсча моделлари. Кобб-Дуглас моделининг мазмуни. Р. Харрод ва Йе. Домар моделлари. В. Леонтевнинг «ҳаражатлар-натияжалар» модели. «Нол даражадаги иктисодий ўсиш» концепцияси.

Миллий бойлик ва унинг таркибий қисмлари. Молдий-буюмлашган, номолдий (интеллектуал) ва табиий бойлик.

Миллий иктисодиётнинг нисбатлари ва мувозанати

Иктисодий мувозанат тушунчаси. Умумиқтисодий ва хусусий мувозанат. Турғун ва муттасил ривожланиб боровчи мувозанатлик. Иктисодий мувозанат даражасини аниқлаш усуллари. Ялпи сарфлар ва ишлаб чиқариш ҳажмини таққослаш усули. Ресессия ва инфляция фарқлар. Жамғарма ва инвестицияларни таққослаш усули. Мултипликатор самараси. Акселератор самараси. "Тежамкорлик парадокси".

Иктисодий мутаносиблик ва унинг турлари. Мутаносибликларнинг таснифланиши. Мутаносибликларни таъминлаш орқали миллий ишлаб чиқаришнинг мувозанатли ривожлантириш мақсадлари.

Ўзбекистонда иктисодиётни таркибий ўзгатириш, диверсификациялаш модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши. Макроиктисодий барқарорлаштириш сиёсатини амалга ошириш натижалари. Иктисодиёт ички тузилишидаги ўзгаришлар. Инновацион технологияларни жорий қилиш бўйича мақсадли лойиҳаларни ўз ичига олувчи узок муддатли дастурнинг аҳамияти.

Иктисодиётнинг сикллари ва макроиктисодий бекарорлик

Иктисодий ривожланишдаги номутаносибликлар ва уларнинг намоён бўлиш шакллари. Иктисодиётнинг сиклли ривожланиши. Иктисодий сикл фазалари. Сиклик тебранишлар.

Иктисодий сикл назариялари. Экстернал ва интернал назариялар. Соф монетар назария. Йетарлича истеъмол қилмаслик назарияси. Жамғариш назарияси. Психологик назария. Иктисодий сикл турлари.

Иктисодий инкирознинг мазмуни, сабаблари ва турлари. Пул-кредит соҳасидаги инкироз, валюта инкирози, биржа инкирози, экологик инкироз, тармоқлар инкирози, таркибий инкироз, аграр инкироз. Даврий, оралик, номунтазам инкирозлар. Ортиқча ишлаб чиқариш ва тақчил ишлаб чиқариш инкирозлари.

Ялпи ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик

Ялпи ишчи кучининг ижтимоий-иктисодий мазмуни. Ишчи кучини тақдор хосил қилиш. Ялпи ишчи кучининг микдор ва сифат жиҳатдан аниқланиши. ФТТни ишчи кучининг сифат жиҳатдан тақомиллашувига таъсири. Нуфус қонуни. Аҳолининг табиий ўсиши. Ишчи кучи миграцияси ва унинг шакллари.

Ишчи кучи бозори. Ишчи кучига талаб ва тақлиф ҳамда уни аниқловчи омиллар. Ишчи кучининг қиймати. Ишчи кучи бозорининг ижтимоий-иктисодий хусусиятлари. Филлипс эгри чизиги. Ишчи кучининг айрим соҳалардан бўшаши ва уни қайта тақсимлашнинг бозор механизми.

Ишчи кучи бандлиги тўғрисида турли хил назариялар. Неокласик, кейнса, монетаристик, институционал-социологик мактаб концепциялари. Шартномага асосланган бандлик назарияси. Бандлик моделлари. Мослашувчан ишчи кучи бозори концепцияси.

Ишсизлик ва унинг турлари. Фрикцион, таркибий ва сиклик ишсизлик. Институционал, технологик, ҳудудий, яшрин, турғун ишсизлик. Ишсизликнинг табиий даражаси. Ишсизлик даражаси ва уни аниқлаш. Ишсизликнинг иктисодий ва ижтимоий оқибатлари. А.Оукен қонуни. Ишсизлик ва инфляциянинг ўзаро боғлиқлиги.

Молия тизими ва молиявий сиёсат

Молиянинг мазмуни ва аҳамияти. Молиявий муносабатларнинг объектлари ва субъектлари. Молиянинг вазифалари. Молия тизими ва унинг бўғинлари. Давлат бюджети ва унинг молиявий ресурсларни шакллантиришдаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг тузилиши.

Давлат бюджетининг даромадлари ва харажатлари таркиби ҳамда уларнинг эгри чизиги. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзлари, уларнинг иктисодиётга таъсири. Давлат ички қарзи. Давлат кредити. Давлат ташқи қарзи.

Бозор иктисодиёти шароитида солиқлар ва унинг вазифалари. Солиқ солиш тамойиллари. Солиқ имтиёзлари. Солиқларнинг турқумланиши. Лаффер эгри чизиги. Солиқ юки ва унинг даражасини аниқлаш. Солиқ юкининг тақсимланиши. Молиявий сиёсат. Фискал (солиқ-бюджет) сиёсат.

Пул-кредит тизими. Банклар ва уларнинг бозор иктисодиётидаги роли

Пул муомаласи. Пул тизими ва унинг таркибий қисмлари. Муомала учун зарур бўлган пул микдорини аниқлаш ва унга таъсир этувчи омиллар. Пул муомаласи қонунари. Пулнинг айланиш тезлиги. Пул микдорини аниқлашга турлича ёндашувлар. $MB=ПК$ тенгламасининг амал қилиши. Пул агрегатлари. Пул бозорида талаб ва тақлиф: $M=L(r)$. Пул тақлифи ва унинг мултипликатори.

Инфляция ва унинг келиб чиқиш сабаблари. Инфляция даражаси ва суръати. Талаб ва тақлиф инфляцияси. Инфляция турлари: ўрмалаб боровчи, жадал ва гиперинфляция. Инфляциянинг ижтимоий-иктисодий оқибатлари, Давлатнинг инфляцияга қарши сиёсати.

Кредитнинг моҳияти, вазифалари ва турлари. Кредит муносабатларининг объектлари ва субъектлари. Кредит ресурсларининг манбалари. Кредит бериш тамойиллари. Фонз ставкаси ва унинг даражасини аниқловчи омиллар. Кредит-пул тизимини давлат томонидан тартибга солиш.

Банкларнинг иктисодий мазмуни. Банк тизими. Марказий банк ва унинг вазифалари. Тижорат банклари ва уларнинг вазифалари. Банк операциялари ва банк фойдасининг ҳосил бўлиши. Банк тизимининг такомиллаштирилиши. ИС – ЛМ моделида бюджет-солик ва пул кредит сиёсати.

Ўзбекистонда миллий валютани мустаҳкамлаш сиёсатининг амалга оширилиши. Сўмнинг харид қувватини ошириб бориш ва барқарорлигини таъминлаш. Инфляцияга қарши аниқ ўйланган сиёсат ўтказиш. Пул микдорининг ўсишини товарлар ва хизматлар микдорининг тегишли даражада ўсиши билан боғлаб олиб бориш. Миллий валюта алмашув курсининг барқарорлигига эришиш.

Бозор иктисодиётини тартибга солишда давлатнинг иктисодий роли

Иктисодиётни тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги. Иктисодиётни тартибга солишнинг классик, монетаристик, кейнсча назариялари.

Иктисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг максади. Давлатнинг иктисодий ўрни ва вазифалари: бозор муносабатлари қатнашчиларини ҳукукий ҳимоялаш, рақобатчилик муҳитини вужудга келтириш; ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларни қайта тақсимлаш; иктисодиётнинг ва пул муомаласининг барқарорлигини таъминлаш; ташқи иктисодий фаолиятни тартибга солиш. Фан-техника таракқиёти, тарқибий, ижтимоий ва минтақавий сиёсатни амалга оширишда давлатнинг ўрни.

Давлатнинг иктисодиётни тартибга солишдаги бевосита ва билвосита усуллари. Иктисодиётнинг давлат сектори ва унинг чегаралари. Давлат буюртмалари ва давлат харидлари. Иктисодиётни бевосита тартибга солишнинг маъмурий воситалари. Истеъмолчи ва ишлаб чиқарувчи ортиққичлиги. Пул-кредит сиёсати. Монетар сиёсат. Бюджет сиёсати. Давлат иктисодий дастурлари. Ташқи иктисодий усуллари.

Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Аҳоли даромадлари, уларнинг турлари ва шаклланиш манбалари. Номинал ва реал даромад. Даромадларнинг табақаланиш сабаблари ва омиллари. Турмуш даражаси ва сифати. Турмуш даражаси ва кашшокликнинг кўрсаткичлари. Оила бюджети: даромадлар ва харажатлар тарқиб. Фаровонликнинг энг қўйи чегараси. Турмуш тарзи. Яшаш минимуми. Истеъмолчи саватчаси.

Даромадлар тенгсизлиги ва унинг даражасини аниқлаш. Лоренс эгри чизиги. Дигел ва Жини коэффициентлари. Кузнес гипотезаси. Бозор иктисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлигини келтириб чиқарувчи умумий омиллар.

Даромадларни давлат томонидан қайта тақсимлаш ғояси, максади ва дастаклари. Ижтимоий тўловлар. Ижтимоий сиёсат. Ўзбекистон бозор

иктисодиётига ўтиш шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялашнинг асосий йўналишлари. Даромадларнинг энг кам ва ўртача даражасини мунтазам ошириб бориш. Ўчки истеъмол бозорини ҳимоя қилиш. Аҳолининг кам таъминланган табақаларини ижтимоий ҳимоялаш ва қўллаб-қувватлаш. Ижтимоий сиёсатни амалга оширишда сифат жиҳатидан янги босқичга ўттилиши. Ҳозирги босқичда қасаначилик соҳаси бандлик ва оила бюджети даромадларини оширишнинг қўшимча манбаига айланиб бораётганлиги.

Жаҳон ҳўжалиги ва унинг эволюцияси

Жаҳон ҳўжалигининг ташкил топиши, босқичлари ва асосий белгилари. Жаҳон ҳўжалиги субъектлари. Жаҳон мамлакатларининг иктисодий ривожланиш кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг байналмилаллашуви. Халқаро меҳнат тақсими. Иктисодий ўзаро боғлиқликнинг ўсиши ва бевосита халқаро ишлаб чиқаришнинг шаклланиши. Иктисодиётнинг байналмилаллашувида ФТТ ва трансмилий капиталнинг ўрни.

Глобаллашув жараёнининг моҳияти ва асосий йўналишлари. Жаҳон ҳўжалиги глобаллашуви жараёнларининг зиддиятли томонлари. Турли мамлакатлардаги иктисодий ривожланишнинг бир текисда бормаслиги. Бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши. Экологик ҳалокат таҳдидларининг кучайиб бориши. Турли мамлакатларда аҳоли сони ўзгаришининг фарқланиши. Ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий-иктисодий инкирозининг вужудга келишига глобаллашув жараёнларининг таъсири.

Халқаро иктисодий муносабатларнинг мазмуни ва шакллари. Капиталнинг халқаро ҳаракати. Ишчи кучининг халқаро миграцияси. Фан-техника ютуқларининг халқаро айирбошланиши. Жаҳон инфратузилмасининг ривожланиши.

Халқаро иктисодий интеграция ва Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кириб бориши

Халқаро иктисодий интеграция жараёнлари тўғрисидаги турлича назариялар ва уларнинг асосий йўналишлари. Халқаро иктисодий интеграциянинг мазмуни. Халқаро иктисодий интеграциянинг асосий шакллари. Халқаро иктисодий интеграция жараёнини тақозо қилувчи омиллар. Жаҳондаги асосий интеграцион гуруҳларнинг амал қилиш хусусиятлари. Очик иктисодиёт ва унинг ўзига хос белгилари.

Давлатлараро иктисодий интеграциянинг ривожланишидаги шарт-шароитлар. Турли минтақалардаги асосий интеграцион гуруҳлар. Йеуропа Иттифоқи (ЕИ), Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими (НАФТА), Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ассоциацияси (АСЕАН), Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги (МДҲ).

Ўзбекистоннинг жаҳон иктисодиётига қўшилишининг шарт-шароитлари. Республиканинг жаҳон ҳўжалигига интеграциялашувининг

глобал, трансконтинентал, минтакалараро, минтакавий даражалари. Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолиятининг асосий йўналишлари.

Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Халқаро савдо тўғрисидаги турли хил назариялар. Мутлак устуңлик ва қийсий устуңлик назариялари. Хекшер-Олин-Самуэлсон модели. Ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси. Ишчи кучи малакаси модели. Муқобил харажатлар модели. Товарнинг ҳаётий цикли назарияси.

Халқаро савдонинг мазмуни. Экспорт ва импорт, улар ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Такқослама экспорт ихтисослашуви коэффициенти. Экспорт квотаси. Экспорт ва импорт мултипликатори. Экспорт ва импорт ҳажми ўзгаришининг ялли миллий ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири. Халқаро савдонинг хусусиятлари. Протекционизм ва эркин савдо сиёсатлари. Экспортни рағбатлантириш усуллари.

Тўлов баланси ва унинг таркиби. Ташқи савдо баланси. Абсорбсия. Капитал ҳаракати баланси. Расмий захираларнинг асосий кўринишлари. Расмий захиралар бўйича операциялар. Жаҳон молиявий-иқтисодий инкирозининг вужудга келишида ташқи қарз ва ташқи савдо балансидаги номуғаносибликлар кучайишининг таъсири.

Халқаро валюта-кредит муносабатлари. Миллий ва халқаро валюта тизими. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари: олтин стандарт, олтин-девизли ва сузиб юрувчи валюта тизими. Валюта курси ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар. Харид қилиш лаёқати паритети назарияси.

Валюта-молия соҳасидаги давлатлараро ташкилотлар фаолиятининг ривожланиши. Халқаро валюта фонди. Йеуропа валюта тизими. Халқаро тикланиш ва таракқиёт банки. Халқаро молиявий корпорация. Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти. Европа тикланиш ва таракқиёт банки. Осиё таракқёт банки.

“Микроиқтисодиёт” фани бўйича

“Микроиқтисодиёт” фаннинг мазмуни, мақсади ва вазифалари

Фаннинг мазмуни, вазифалари, предмети. Ресурсларнинг чекланганлиги ва иқтисодиётнинг бош масаласи. Чекланган ресурсларни тақсимлашни тахлил қилишда талаб ва тақлиф моделидан ва тоарлар айланмаси моделидан фойдаланиш. Ресурсларни тақсимлашда нархнинг аҳамияти. Мувозанат нархнинг шаклланиши. Бозор ва унинг вазифаси. Бозор билан боғлиқ бўлмаган фаолият. Мулкка эгалик қилиш. Бозор иқтисодиётининг асосий шартлари. Трансакцион харажатлар. “Соғлом она ва бола йили” Давлат дастуридан ўрин олган ижтимоий-иқтисодий масалаларни ечишда

“Микроиқтисодиёт” фаннинг аҳамияти. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иқтисодиётни жадал ривожлантиришдаги роли. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар.

Иқтисодий базис тушунчалари

Иқтисодий эҳтиёж тушунчаси. Иқтисодий неъматлар ва уларнинг хусусиятлари. Ўрнини босувчи неъматлар. Тўлдирувчи неъматлар. Иқтисодий ресурслар ва уларнинг турлари. Тадбиркорлик қобилияти тушунчаси. Альтернатив харажатлар ва уларни аниқлаш. Қайтарилмайдиган харажатларнинг вужудга келиши. Ишлаб чиқариш имкониятлари ва унинг аҳамияти. Ишлаб чиқариш имкониятлари чизиги ва неъматлари бир-бири билан чекли алмаштириш (трансформация) коэффициенти. Позитив ва норматив тахлил. Товарлар оқими модели. Буйрукбозликка асосланган иқтисодиёт. Бозор иқтисодиёти.

Талаб ва тақлиф тахлили асослари

Талаб тушунчаси. Талаб чизиги. Талаб функцияси. Бир омилли ва кўп омилли талаб функциялари. Талабга таъсир қилувчи омиллар. Талаб микдорининг ўзгариши. Талабнинг ўзгариши. Тақлиф ва тақлиф. Тақлиф чизиги. Тақлиф функцияси. Истеъмолчилар талабнинг пасайиши ва унга сабаб бўлаётган омиллар. Бир омилли ва кўп омилли тақлиф функциялари. Тақлифга таъсир қилувчи омиллар. Тақлиф микдорининг ўзгариши. Тақлифнинг ўзгариши. Талаб ва тақлиф қонунлари.

Бозор мувозанати, максимал ва минимал нархлар

Мувозанатлик тушунчаси. Бозор мувозанати. Мувозанат нарх. Мувозанат маҳсулот микдори. Мувозанат нуқта. Бозорнинг мувозанат ҳолатини қайта тиклаш хусусияти. Бозор мувозанатининг ўзгариши ва унга таъсир қилувчи омиллар. Максимал нарх. Давлат томонидан максимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар танқислиги. Танқислик соҳаси. Норасмий бозор ва унинг вужудга келиши. Товарнинг норасмий бозордаги нархи. Минимал нарх. Давлат томонидан минимал нархнинг ўрнатилиши. Бозорда товар ортиқчалиги ва норасмий бозор. Истеъмолчи ютуғи ва ишлаб чиқарувчи ютуғи. Товар танқислиги соҳаси. Ортиқча маҳсулотни ифодаловчи соҳа. Минимал иш ҳақи ва унинг оқибатлари тахлили.

Талаб ва тақлиф эластиклиги

Эластиклик тушунчаси. Эластиклик коэффициенти. Талабни нархга кўра эластиклиги. Талаб ва тақлиф функцияси учун эластиклик коэффициентини ҳисоблаш. Ёйсимон эластиклик. Эластик ва эластик бўлмаган талаб. Абсолют эластик ва абсолют эластик бўлмаган талаб. Талаб эластиклигига таъсир қилувчи омиллар. Талабнинг истеъмолчи даромадига кўра эластиклиги.

Кесишган талаб эластиклиги коэффицентини ҳисоблаш. Нормал товарлар. Паст категорияли, олий категорияли ва бирламчи эхтиёж товарлар. Тақлиф эластиклиги. Энгел чизиклари. Эластиклик назариясининг амалда қўлланилиши. Сотувчи даромадини талаб эластиклигига кўра таҳлил қилиш. Солиқ юқини қамайтиришга қаратилган оқилона солиқ сиёсатининг мазмун-моҳияти.

Солиқ юқини эластиклик назариясига кўра тақсимланишини таҳлил қилиш. Бозор шароити ўзгариши оқибатларини прогност қилиш ва баҳолаш.

Истеъмолчи танлови назарияси

Истеъмол назариясида неъмат тушунчаси. Истеъмолчи танловига таъсир қилувчи омиллар. Нафлик тушунчаси. Истеъмолчи эхтиёжини қондириш даражаси. Нафлик функцияси. Умумий нафлик, чекли нафлик, чекли нафлиқнинг қамайиши қонуни. Бефарқлик эгри чизиги. Бефарқлик чизиклари қартаси ва унинг хусусиятлари. Чекли алмаштириш нормаси. Бюджет чегараси ва унинг ўзгариши. Бюджет тенгламаси. Бюджет чизиги. Бюджет чизиги эътиқлик бурчаги. Истеъмолчи танлови масаласи. Нафликни максималлаштириш. Истеъмолчи танлови масаласи ечилишини график усулда таҳлил қилиш. Истеъмолчи мувозанати. Истеъмолчиларнинг мувозанатлик шартлари.

Даромад самараси ва алмаштириш самараси

«Даромад-истеъмол» чизиги ва унинг хусусиятлари. Нормал ва паст категорияли товарлар учун Энгел чизиклари. «Нарх-истеъмол» чизиги ва Нарх-истеъмол» чизигига кўра талаб чизигини аниқлаш. Нормал ва Гиффен товарлари учун даромад ва алмаштириш самараси, умумий самара. Паст категорияли товарлар учун даромад самараси ва алмаштириш самараси. Алмаштириш самарасини ва даромад самарасини амалда қўллаш. Бозор талаби ва талабларни қўшиш.

Бозор ва таваккалчилик

Ноаниқлик ва таваккалчилик. Эҳтимол тушунчаси. Эҳтимолнинг турлари. Ноаниқлик шароитида танлаш. Таваккалчиликни вужудга келиши сабаблари. Таваккалчилик ўлчови. Қутиладиган микдор. Четланиш. Таваккалчиликка бўлган муносабат. Таваккалчиликка мойиллик. Таваккалчиликка мойил бўлмаган ҳолат. Таваккалчиликка бефарқлик. Таваккалчиликка пайсайтириш йўллари. Корхоналарнинг фаолият соҳаларини таваккалчиликни қамрайдиган маҳсулотлар турини кенгайтириш (диверсификацияси). Таваккалчиликни пайсайтиришда диверсификациянинг ўрни ва аҳамияти.

Сугурта қилиш. Таваккалчиликни қўшиш. Таваккалчиликни тақсимлаш. Асимметрия ахборотлашган бозор. Маҳсулот сифати ноаниқлиги. Мазнавий таваккалчилик. Бозордаги асимметрия ахборотларни йўқотиш йўллари. Бозор сигналлари. Аукционлар. Олиб сотарлик ва уни иктисодиётдаги ўрни. Фьючерслар. Опцион ва хеджирлаштириш. Инвестиция ва таваккалчилик. Таваккалчилик активлари бўлган талаб. Активлар тушунчаси ва улардан олинadиган фойда. Таваккалчилик ва фойданинг ўзаро алоқаси. Иктисодиётни диверсификациялаш шароитида маблағ эгасининг ўз маблағини сарфлаш йўналишини танлаш муаммоси.

Фирма ва уларнинг ташкилий-иктисодий асослари

Фирма тушунчаси. Тадбиркорлик фирмаларининг асосий шакллари. Хусусий фирмалар. Хусусий фирманинг устун ва заиф томонлари. Масъулияти чекланган ва чекланмаган жамиятлар. Акционерлик жамиятлари (корпорациялар, очик ва ёпиқ турдаги акционерлик жамиятлари). Жамиятнинг жавобгарлиги. Акционерлик жамиятининг устун томонлари ва заиф томонлари. Акциядорларнинг ҳуқуқлари. Давлат корхоналари. Фойда олмайдиган ташкилотлар. Кооперативлар. Ўзбекистон Республикасида «Мулк тўғрисидаги» Қонунга кўра фаолият кўрсатаётган корхоналар турлари.

Ишлаб чиқариш назарияси

Ишлаб чиқариш жараёни. Ишлаб чиқариш технологияси. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг турлари. Ишлаб чиқариш функцияси, бир омилли ва кўп омилли ишлаб чиқариш функциялари. Изокванта тушунчаси. Изокванталар қартаси ва унинг хусусиятлари. Изоквантанинг эътиқлиги бурчаги. Қиска ва узок муддатлардаги ишлаб чиқариш. Ўзгарувчан омилнинг ялли, ўртача, чекли маҳсулотлари ва улар ўртасидаги боғлиқлик. Капиталнинг чекли маҳсулоти. Мехнатнинг чекли маҳсулоти. Етақчи тармок ва соҳаларда маҳсулот ишлаб чиқариш харажатларини қамайтиришнинг асосий йўллари. Ишлаб чиқариш омилларининг чекли маҳсулдорлигини қамайиш қонуни. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро алмашуви. Чекли технологик алмаштириш нормаси. Изокоста тушунчаси. Изокоста тенгламаси. Ишлаб чиқариш омиллари чекланган шароитда маҳсулот ишлаб чиқаришнинг максималлаштириш масаласининг қўйилиши. Максималлаштириш масаласини график усулдаги ечими ва оптималлик шарти. Ишлаб чиқарувчи мувозанати.

Ишлаб чиқариш харажатлари

Корхонанинг қиска муддатли ва узок муддатли ораликдаги фаолияти. Харажатлар тўғрисида тушунча. Бой берилган имкониятлар ва альтернатив харажатлар. Қайтарилмайдиган харажатлар. Иктисодий харажатлар, бухгалтерия харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Иктисодий фойда ва нормал фойда. Ялли харажатлар. Ўзгарувчан ва ўзгармас харажатлар. Ўртача

харажатлар. Чекли харажатлар. Ишлаб чиқариш харажатлари чизиклари. Узок ва қиска муддатлардаги харажатлар графиклари. Қиска ва узок муддатдаги харажатларнинг ўзаро боғлиқлиги. Ишлаб чиқариш харажатларини ҳисоблаш, ўртача ишлаб чиқариш ва чекли харажатлар графикларининг ўзаро жойлашуви. Ишлаб чиқариш харажатлари функцияси ва унинг хусусияти. Мамлакатни модернизациялаш шароитида ишлаб чиқариш харажатларини пасайтириш йўллари.

Мукаммал рақобатлашган бозорда, қиска муддатли ораликда фирма фойдасини максималлаштириш ва унинг таклифи

Мукаммал рақобатлашган бозор ва унинг шартлари. Рақобатлашувчи фирманинг, ялпи, ўртача ва чекли даромадлари. Корхона фойдаси. Корхона фойдасини максималлаштиришни назарий жиҳатдан асослаш ва уни график усулда таҳлил қилиш. Фирма фойдасини максималлаштиришнинг умумий оптималлик шarti ва мукаммал рақобатлашган бозор учун оптималлик шarti. Фирманинг зарарсиз ишлаш нуктаси. Фирма харажатларини минималлаштирадиган ҳолат. Фирманинг ёпилиш нуктаси. Фирманинг чекли маҳсулот ишлаб чиқариш қоидаcига амал қилиши. Фирма таклифи.

Рақобатлашувчи фирма ва тармокнинг узок муддатли ораликдаги мувозанати, тармокнинг таклифи

Ўртача узок муддатли харажат ва унинг хусусиятлари. Узок муддатли ораликда ишлаб чиқариш ҳажмини танлаш. Иктисодиётда таркибий ўзгаришларни амалга оширишнинг моҳияти ва зарурати. Тармокқа қарашли типик фирма мувозанати. Тармокнинг мувозанат ҳолати. Тармокнинг таклифи. Харажатлари ўсаётган тармокнинг таклифи. Тармокнинг таклифи чизиги, харажатлари ўзгармас бўлганда тармокнинг таклифи чизиги. Харажатлари қамаяётган тармокнинг таклифи чизиги. Тармокнинг кенгайиш механизми. Фирманинг самарали размери. Ишлаб чиқариш масштаби. Муcбат самарали ишлаб чиқариш масштаби. Манфий самарали ишлаб чиқариш масштаби. Ўзгармас самарали ишлаб чиқариш масштаби. Фирманинг узок муддатли ўртача харажатининг қамайишига ва ўсишига таъсир қилувчи омиллар.

Рақобат ва яккахокимлик

Рақобат тушунчаси. Рақобатлашувчи фирмалар. Рақобатлашмаган бозор турлари. Соф монополия. Соф монополияга мисоллар. Монополистик бозорга киришдаги тўсиқлар. Табиий монополиялар. Соф монополияда монопол нарх ва монопол маҳсулотни аниқлаш. Монополистик талаб ва таклиф. Монопол ҳокимият ва монопол ҳокимият кўрсаткичлари. Монопол нарх белгилашда талаб эластиклигининг таъсири. Монопол нарх ва жамият фаровонлиги. Монопол нархга солиқларнинг таъсири. Рақобатлашган

монопол бозор. Рақобатлашган монопол бозорда товар нархи ва ишлаб чиқариш ҳажмини аниқлаш. Рақобатлашган монопол бозор самарадорлиги. Олигополия ва унинг хусусиятлари. Курно модели. Монопоcония. Монополияга қарши қонун.

Бозор ҳокимияти шароитида нарх белгилаш тамойиллари

Нарх тушунчаси, тамойиллари ва функциялари. Бозор шароитида амал қилувчи нарх турлари. Нарх белгилашда истеъмолчи ортиқчалигини эгаллаш. Монопол нарх белгилашда «Бош бармок» қоидаcи. Монопол ҳокимият ва жамият фаровонлиги. Истеъмолчилар даромадига кўра нархларни белгилаш. Маҳсулотларни харид қилиш учун қўшимча истеъмолчиларни жалб қилиш. Турли харидорлар учун турли нархлар белгилаш (нархлар диверсификацияси). Истеъмол ҳажмига кўра нархлар диверсификацияси. Товарлар категориясига кўра нарх дифференцияcи. Маҳсулотларга бўлган юқори талаб дaвида нарх белгилаш тартиби.

Мехнат бозори ва корхоналарда меҳнат ресурсларидан фойдаланиш

Бозор муносабатлари ва меҳнат ресурсларидан фойдаланиш кўрсаткичлари. Республикада меҳнатга лаёқатли аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш ва унинг қўламини ошириш бўйича амалга оширилаётган чора-тадбирлар. Ёлланма ишчиларнинг оптимал сонини аниқлаш. Меҳнатнинг чекли маҳсулоти. Меҳнатнинг чекли даромадлиги. Меҳнат қайтими. Меҳнат сиғими. Меҳнат самарадорлиги. Меҳнат унумдорлигининг қамайиш қонуни. Меҳнат ресурсларига бўлган талаб. Меҳнат ресурслари таклифи. Рақобатлашган меҳнат бозори ва меҳнат бозори мувозанати. Меҳнат қилиш ва дам олиш ўртасидаги боғлиқлик. Иш ҳақи ўсишининг дам олиш вақти билан ишлаш вақти ўртасидаги нисбатга таъсири. Меҳнат бозорида монопоcония бўлган ҳол. Иш ҳақи минимуми. Минимал иш ҳақи ва мувозанат иш ҳақи ўртасидаги фарқлар ва уларнинг оқибатлари. Меҳнат бозорига қасаба уюшмаларининг таъсири. Монополия шаклидаги меҳнат бозори. Меҳнат бозорида икки томонлама монополия. Иш ҳақи ставкаларининг табақалашуви. Иктисодий рента. Корхонада меҳнатни ташкил этишнинг илгор шакллари. Иш ҳақи ва меҳнат унумдорлиги. Аҳоли даромадлари. Даромадларни табақаланиши. Аҳоли даромадлари табақаланишини Джин коэффициенти бўйича баҳолаш.

Капитал қўйилмалар ва капитал бозори

Асосий ва айланма капитал маблағларк. Ссуда фоизи. Лойиха тушунчаси. Мамлакатни модернизация қилишда инвестициялар ва уларнинг аҳамияти. Ялпи инвестициялаш. Инвестицияни қоплаш. Соф инвестиция тушунчаси. Чекли соф қоплаш. Чекли ички қоплаш. Чекли қоплаш нормаси

1. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 5 ноябрдаги ЎРҚ-580-сон “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 11 ноябрдаги ЎРҚ-582-сон “Ўзбекистон Республикасининг Марказий банки тўғрисида”ги Қонуни.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 24 июлдаги ЎРҚ-630-сон “Инновацион фаолият тўғрисида”ги Қонуни.
4. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 1 ноябрдаги ЎРҚ-578-сон “Тўловлар ва тўлов тизимлари тўғрисида”ги Қонуни.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги “Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-6079-сонли Фармони.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сонли Фармони.
7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 12 майдаги ПФ-5992-сон “2020-2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислоҳ қилиш стратегияси тўғрисида”ги Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 апрелдаги “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4699-сонли Қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 12 сентябрдаги “Республика банк тизимини янада ривожлантириш ва барқарорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3270-сонли Қарори.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 23 мартдаги “Банк хизматлари оммабоплигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3620-сонли Қарори.
11. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамыз. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2017. - 488б.
12. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг қундалик қоида бўлиши керак. - Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, -2017. - 104 б.
13. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2018 йил 28 декабрь.
14. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил 24 январь.
15. Frederic S.Mishkin. The economics of money, banking and financial markets. Pearson Education Limited. 2015. 695 pages.
16. Jesus Huerta de Soto. Money, bank credit, and economic cycles. Union Editorial. 2009. 885 pages.
17. Абдуллаева Ш.З. “Банк иши”. Дарслик. – Т.: “Иқтисод-Молия”, 2017 й. -732 б.

коэффициенти. Узоқ муддатли ораликдаги инвестиция. Жамғарма ва вақт бўйича чекли танлаш нормаси. Қийматни дисконтлаш. Инвестицияни ҳисоблашдаги дисконланган қиймат. Инвестицияга талаб. Инвестицияга инфляциянинг таъсири. Асосий фондларнинг жорий харажатларини ва истикболдагидаромадини баҳолаш. Худудий инвестиция дастурларига кирган лойиҳалар ва уларни молиялаштириш манбалари. Зиён микдорини аниқлаш. Ички ва ташқи инвестиция. Корхонанинг инвестиция соҳасидаги қарор қабул қилиш мезони. Инвестиция самарадорлиги. Облигация қиймати ва ундан келадиган даромад. Муддатсиз облигация. Ер бозори, ер таклифи, ер рентаси. Абсолют рента. Дифференциал рента. Ер нархи.

Корхоналар фаолиятини давлат томонидан тартибга солиш

Бозор муносабатининг камчиликлари. Бозор мувозанатининг бузилиш оқибатлари. Давлатнинг бозорга самарали аралашуви. Ташқи самара. Манфий ташқи самара ва мусбат ташқи самара. Давлатни атроф-мухитни муҳофаза қилиш сиёсати. Ижтимоий неъмат. Асимметрик ахборотларни тартибга солиш. Бозор оқизлиги. Ижобий ва салбий ташқи самарага таъсир кўрсатиш: тартиблаштирадиган солиқ, тартиблаштирувчи субсидия. Чикиндиларга норма ва стандартлар ўрнатиш. Табиий мухитни зарарлаш ҳуқуқини сотиш. Солиқлар, субсидиялар, субвенциялар, имтиёзли кредитлар. Имтиёзли солиқлар. Бозор механизмига давлатнинг аралашуви меъёри.

60410500 – Банк иши ва аудити йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кириш истагини билдирган ҳар бир абитуриентларга алоҳида вариантлар асосида тест берилади.

БАҲОЛАШ МЕЗОНИ

1. “Банк иши ва аудити” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилар томонидан бажариладиган тест топшириқлари Ўзбекистон Республикаси ОЎМТВ томонидан белгиланган умумтартиб ва Низом қоидаларига амал қилинган ҳолда ўтказдирилади.
2. “Банк иши ва аудити” таълим йўналиши бўйича иккинчи олий таълимга кирувчилари махсус фанлар бўйича бажарадиган тест топшириқлари натижалари 100 баллик тизимда амалга оширилади.
3. “Банк иши ва аудити” таълим йўналиши бўйича махсус фандан кириш имтихони тест усулида ўтказилади. Ҳар бир вариант 50 та саволдан иборат. Вариантдаги 50 та саволнинг ҳар биридан олиш мумкин бўлган балл микдори 2 баллдан иборат.